

ORGAAN DER CLUB VAN NEDERLANDSCHE VOGELKUNDIGEN

VOORTZETTING VAN JAARBERICHT 1 — 17, 1911 — 1928

REDACTIE: Dr C. EIJKMAN, Dr C. G. B. TEN KATE (Secretaris, Kampen,
de la Sablonièrekade 31) en Tsj. Gs. DE VRIES

Nederlandsche benamingen voor de gevederten der vogels,

DOOR

CH. DUPOND (Brussel).

In het welgekend Fransch vogelkundig tijdschrift „Alauda” (1932, n. 1, p. 11—36), verscheen eene zeer belangwekkende studie van den heer O. MEYLAN, over „De rui en de opeenvolgende gevederten bij de vogels”, waarin de schrijver, na de verschillende soorten van rui of vederverwisselingen alsook de verscheidene soorten van gevederten bij de vogels nauwkeurig behandeld te hebben, eene Fransche benaming voorstelde op deze gevallen toepasselijk.

De heer MEYLAN heeft zich bijzonder toegelegd om de zaak zoo eenvoudig en eenvormig mogelijk te maken. Daarom heeft hij het getal zijner benamingen zooveel mogelijk beperkt zonder bijzonder rekening te houden van de verschillende voorkomende gevallen. Ik acht dat deze studie maar enkel kan beoefend worden door personen die eenen zekeren graad van vogelwetenschap verworven hebben; de gewone man zal nog lang voortgaan met te spreken van zomergevederte of zomerkleed, winterkleed, herfsttrui, enz., gelijk hij zal voortgaan met de vogels te noemen naar de plaatselijke namen in zijne streek in gebruik. Daarom heb ik niet geaarzeld de zaak met meerdere nauwkeurigheid te behandelen en namen te gebruiken, eigen voor ieder geval en die uit hun eigen juist beteekenen hetgeen zij moeten zeggen.

Mijn doel is enkel deze benamingen te zien gebruiken in de geschriften der echte vogelkundigen en in hunne werken eene algemeene eenvormigheid in te voeren. Mijne benamingen die slechts eene kleine wijziging zijn van die van den heer MEYLAN, heb ik voor 't fransch voorgesteld in „Alauda” (1933, n. 1, p. 33—41). Hun gunstig onthaal bij het meerendeel der lezers en de aanmoediging van enkele vrienden, zetten mij aan, hetzelfde werk in de Nederlandsche taal voor te stellen. Daar de vlaamsche taal mijne moedertaal is, is het niet te verwonderen dat ik aan de nederlandsche benamingen zooveel belang hecht als aan de fransche.

Laat ons nu overgaan tot het bespreken der verschillende gevallen en tot het stellen der regels voor de benaming eraan toe te passen. Daarom behoef ik slechts mijn fransch werk te volgen.

Het leven der vogels kan verdeeld worden in vijf achtereenvolgende tijdstippen: in het ei, in dons, in jong, in onvolwassen en in volwassen. Met ieder dezer tijdstippen komen gewoonlijk één of meer gevederten, vederdrachten of verderkleederen overeen en deze zijn gescheiden door eene vederwisseling of rui¹⁾. De rui is het veranderen van een oud vederkleed in een nieuw; hij wordt altijd gezegd van het vederkleed dat de vogel afwerpt.

De rui is „volledig” wanneer heel het gevederte vervangen wordt en dit nieuw vederkleed is „enkelvoudig” of „enkel”.

De rui is „gedeeltelijk” wanneer het gevederte gedeeltelijk veranderd wordt en dit nieuw vederkleed is „gemengd”.

I. Gedurende het tijdstip „in het ei” is het gevederte (soms afwezig), gewoonlijk donsachtig, niet zichtbaar. Ook wordt het niet in achting genomen. Het is ten anderen van denzelfden aard als het volgende.

II. Het „dons” tijdstip, dat begint met het „ontsluipen” of „uitkippen”, kan sommige verwikkelingen vertoonen. Het is gewoonlijk zeer kort. Het „dons” kan afwezig zijn en het jong eenen zekeren tijd naakt blijven; dit geval komt min dikwijls voor.

III. In het „jong” tijdstip draagt de vogel het „jongveder-
kleed” of kortweg het „jongkleed”. Het is een voornaam ge-

¹⁾ In sommige streken wordt „ruien” ook „ruiven” en „verpluimen” genoemd.

vederte dat weinig verschilt van dit van het meestendeel der volwassen wijfjes. Dit der volwassen mannetjes ontwikkelt zich dikwijls verder.

IV. In het tijdstip van „volwassen” moet er onderscheiden worden:

1e geval. De vogel heeft maar één vederkleed per jaar; het wordt vernieuwd door een volledigen rui. Het is het „jaar-vederkleed” of kort gezegd het „jaarkleed”. Het is een voornaam gevederte, en eigenlijk het „paarkleed”, gansch het jaar bewaard en een bijzonderen naam dragende.

2e geval. De vogel heeft twee vederkleederen per jaar: een voornaam kleed, waaronder de voortteling plaats heeft, het is het „paarkleed”¹⁾, gewoonlijk overeenkomend met de lente en den zomer, en een bijkomend gevederte, dat gewoonlijk overeenkomt met den herfst en den winter.

a) Indien dit bijkomend gevederte eene volledige rui ondergaat en teenemaal verdwijnt om plaats te maken voor een geheel nieuw „paarkleed”, zoo noemt men het „tusschen(paar)kleed”²⁾. Voorbeeld: tuingrasmusch, *Sylvia b. borin* (Bodd.). Dit geval is zeldzaam.

b) Indien dit bijkomend gevederte een gedeeltelijken rui ondergaat, en een deel ervan blijft om bij te dragen tot het vormen van het „paarkleed”, dan noemt men het „voor(paar)kleed”.

¹⁾ Waarom „paarkleed” en niet „broedkleed” of „prachtkleed” of „zomerkleed”, die door Nederlandsche schrijvers reeds vroeger gebruikt werden?

Sommige vogelen „broeden” niet; en bij vele soorten ten minste niet de man; doch alle vogelen paren.

Bij vele soorten bestaat geen „prachtkleed” en het gevederte van den voortplantingstijd verschilt niet of weinig van den gewonen tijd of rusttijd gelijk de Duitschers hem noemen.

Bij sommige soorten, gelijk de eenden, ontwikkelt het paarkleed zich reeds van in den winter. De benaming van „zomerkleed” ware dus ook ongepast voor deze gevallen.

²⁾ De aard der Nederlandsche taal en de beteekenis der samengestelde woorden laten mij niet toe de fransche benaming letterlijk te vertalen. Het samengesteld woord „tusschenpaarkleed” (internuptial) beteekent een paarkleed dat tusschengedragen wordt. Het gevederte dat wij hier bedoelen is echter geen paarkleed; daarom vind ik het noodzakelijk te schrijven „tusschen(paar)kleed”. In het gebruik bij samenspraak of in vogelkundig schrift zullen de uitdrukkingen „tusschenkleed”, „voorkleed”, „nakleed” genoegzaam bepalend zijn en deze eenvoudige benamingen door iedereen verstaan worden.

Voorbeeld: Bonte vliegevangster, *Ficedula h. hypoleuca* (Pall.). Het is het gewoon, meest voorkomende geval.

c) Maar het gebeurt dat het „paarkleed” eene onvolledige rui ondergaat en een deel ervan overblijft in het bijkomende gevederte. In dit geval wordt dit laatste „na(paar)kleed” genoemd. Voorbeeld: Grijs vliegevangster, *Muscicapa str. striata* (Pall.). Dit is een uitzonderlijk geval. Het „na(paar)kleed” ondergaat een volledige rui.

d) Eindelijk in geheel buitengewone gevallen is de rui onvolledig voor het „paarkleed” en voor het bijkomende gevederte. Dit laatste bewaart eenige „paarpluimen” en wordt „na(paar)kleed”; en daar de vogel zijn oude pluimen verliest in den volgende rui, die ook gedeeltelijk is, blijft een deel van dit tusschengevederte bewaard in het „paarkleed”. Het is dus te gelijker tijd „voor(paar)kleed”. Gelijkvormig met den regel die verder toegepast wordt in V. voor de onvolwassenen, zal dit bijkomende kleed den naam moeten krijgen van „na- en voor-(paar)kleed”. Dit geval komt voor bij *Bucephala cl. clangula* (L.); deze vogel ruit nooit volledig in eenen keer.

Er volgt daaruit dat het „paarkleed” gewoonlijk gemengd is. Aangezien dit het gewone geval is, acht ik het niet noodzakelijk deze hoedanigheid erbij te voegen en te zeggen „gemengd paarkleed”; „paarkleed” schijnt mij voldoende, alhoewel het gebruik van „gemengd paarkleed” niet af te keuren is.

In de uitzonderlijke gevallen waar het „paarkleed” op een „tusschen(paar)kleed” of op een „na(paar)kleed” volgt en het „paarkleed” dus heelemaal nieuw is, is het geraadzaam het „enkel” of „eenvoudig” te noemen en te zeggen „eenvoudig paarkleed”.

Het „voor(paar)kleed” — niet verwarren met „jongvoor(paar)kleed”, — steeds ontstaan na een volledige rui, is altijd „eenvoudig”. Het is overbodig te zeggen „eenvoudig voor(paar)kleed”.

Betreffende het „na(paar)kleed”, het is altijd samengesteld. Dus nutteloos te zeggen: „samengesteld na(paar)kleed”. „Voor(paar)kleed” en „na(paar)kleed” zijn voldoende.

3e geval. In zekere gevallen, wanneer de vogel drie vederdrachten per jaar heeft, gebruikt men bijzondere benamingen. Zie verder den vederomloop van *Lagopus mutus helveticus* en *millaisi*. Deze benamingen vergen geen uitleg.

Het gebeurt, vooral bij groote vogels, dat het paarkleed

maar volledig is na verscheidene jaren. Men bewaart de benaming van „jongveëren” aan de veëren welke aan deze der jongen gelijken, alhoewel zij eigenlijk de jonge pluimen niet zijn. Men gaat evenzoo te werk met het paarkleed dat dus niet alleen het gevederte beduidt dat de vogel aantrekt wanneer hij het vermogen verkrijgt van zich voor te telen, maar ook de pluimen die eraan gelijken.

V. Voor de vederkleederen der „onvolwassenen”, deze worden benaamd met de namen van de gevederten waaruit zij bestaan of waaraan zij gelijken. Alzoo voor *Turdus merula* L. hebben wij den eersten winter en den tweeden zomer het gevederte „jong-jaarkleed”. Voor *Motacilla alba* L., *Ficedula hypoleuca* (Pall.) hebben wij het „jong-voor(paar)kleed, gevolgd van het „jong-paarkleed”. Voor *Sylvia borin* (Bodd.), *Phylloscopus sibilatrix* (Bechst.), het „jong-tusschen(paar)kleed”.

Het tijdstip van „onvolwassene” kan verscheidene jaren duren en vele vogels nestelen voor de eerste maal in deze vederdracht. De vederomloop van *Larus argentatus* Pontopp. is een toonbeeld van dit geval. Het wordt verder gegeven en de benamingen vergen geen uitleg.

Ziehier eenige uitgekozene voorbeelden van vederomloopen, waaraan ik de benamingen zal toepassen volgens de regels hierboven aangeduid:

Sturnus vulgaris L. — *Alauda arvensis* L.

Donskleed of dons	lente 1930 ¹⁾
Donsrui	” ”
Jongkleed	zomer ”
Jongkleedrui ²⁾ (volledig)	herfst ”
Jaarkleed	winter 1930, zomer 1931
Jaarkleedrui	herfst ”
Jaarkleed	winter 1931, zomer 1932
enz.	

¹⁾ De jaargetijden en datums in de gevederteomloopen hier aangegeven, zijn maar nabijkomend: de tijd is geschikt om het onderscheid der verschillende gevederten te vergemakkelijken. Ten anderen, deze tijdstippen veranderen soms van den eenen vogel tot den anderen en in zekere gevallen versmelten opeenvolgende gevederten min of meer in elkaar.

²⁾ Om de naamkaartjes mijner vogels op te stellen, maak ik weinig gebruik van „rui”. Ik schrijf bij voorkeur: „begin van voorkleed”, „onvolledig paarkleed”, „bijna volledig paarkleed”, enz. Hier wordt dan natuurlijk onder verstaan dat de vogel in „rui” is, en de uitdrukking is nader bepaald.

Turdus merula L. — *Emberiza citrinella* L.

Dons	lente 1930
Donsrui	" "
Jongkleed	zomer "
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	herfst "
Jong-jaarkleed	winter 1930, zomer 1931
Jong-jaarkleedrui (volledige)	herfst "
Jaarkleed	winter 1931, zomer 1932
Jaarkleedrui (volledige)	herfst "
Jaarkleed	winter 1932, zomer 1933

Motacilla alba L. — *Enanthe enanthe* (L.).

Dons	lente 1930
Donsrui	" "
Jongkleed	zomer "
Jongkleedrui	herfst "
Jong-voor(paar)kleed of liever Jong-voorkleed	winter 1930—1931
Jong-voorkleedrui (gedeeltelijke)	lente "
Jong-paarkleed	zomer "
Jong-paarkleedrui (volledige)	herfst "
Voor(paar)kleed of Voorkleed	winter 1931—1932
Voorkleedrui (gedeeltelijke)	lente "
Paarkleed	zomer "
Paarkleedrui (volledige)	herfst "
Voorkleed	winter 1932—1933

Enz.

Phylloscopus sibilatrix (Bechst.)

Dons	lente 1930
Donsrui	" "
Jongkleed	zomer "
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	herfst "
Jong-tusschen(paar)kleed of liever Jong-tusschenkleed	winter 1930—1931
Jong-tusschenkleedrui (volledige)	lente 1931
Paarkleed (eenvoudig)	zomer "
Paarkleedrui (volledige)	herfst "
Tusschenkleed	winter 1931—1932
Tusschenkleedrui (volledige)	lente 1932
Paarkleed (eenvoudig)	zomer "

Enz.

Muscicapa striata (Pall.)

Dons	lente 1930
Donsrui	" "
Jongkleed	zomer "
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Septemb. "
Jong-tusschenkleed	Septemb.—Novemb. "
Jong-tusschenkleedrui (volledige)	Novemb. 1930—April 1931
Paarkleed (eenvoudig)	April—Juli "
Paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Septemb. "

Na(paar)kleed of liever Nakleed	Septemb.—Novemb. 1931
Nakleedrui (volledige)	Novemb. 1931—Maart 1932
Paarkleed	Maart—Juli 1932
Paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—September „
Nakleed	Septemb.—Novemb. „
Enz.	

Lanius collurio L.

(Geen dons)	
Jongkleed	zomer 1930
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Augustus „
Jong-tusschenkleed	Septemb.—Novemb. „
Jong-tusschenkleedrui (volledige)	Novemb. 1930—Febr. 1931
Jaarkleed	Februari—Juli „
Jaarkleedrui (volledige)	Juli 1931—Februari 1932
Jaarkleed	Februari—Juli „
Enz.	

Anas platyrhynchos L. ♂

Dons	April 1930
Donsrui	„ „
Jongkleed	Mei—Juli „
Jongkleedrui (gedeeltelijk)	Augustus 1930—Januari 1931
Jong-paarkleed	Februari—Juni „
Jong-paarkleedrui (volledig)	Juni—Juli „
Voorkleed ¹⁾	Juli—Augustus „
Voorkleedrui (gedeeltelijke)	Augustus—Novemb. „
Paarkleed	Decemb. 1931—Juni 1932
Paarkleedrui (volledige)	Juni—Juli „
Voorkleed ¹⁾	Juli—Augustus „
Voorkleedrui (gedeeltelijke)	Augustus—Novemb. „
Paarkleed	Decemb. 1932—Juni 1933
Enz.	

Idem ♀.

Dons	April 1930
Donsrui	„ „
Jongkleed	Mei—Juli „
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	Augustus 1930—April 1931
Jong-paarkleed	Mei—Juni 1931
Jong-paarkleedrui (volledige)	Juli—Augustus „
Voorkleed ¹⁾	Augustus—Septemb. „
Voorkleedrui (gedeeltelijke)	Octob. 1931—Maart 1932
Paarkleed	April—Juni „
Paarkleedrui (volledige)	Juli—Augustus „
Voorkleed ¹⁾	Augustus—Septemb. „
Voorkleedrui (gedeeltelijke)	Octob. 1932—Maart 1933
Paarkleed	April—Juni „
Enz.	

¹⁾ Het is het gevederte „Eclipse” der Engelschen.

Bucephala clangula (L.) ♂

Dons	Mei 1930
Donsrui	" "
Jongkleed	Juni—Augustus
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Octob.
Jong-voorkleed	October
Jong-voorkleedrui (gedeeltelijke)	Novemb. 1930—Maart 1931
Jong-paarkleed	Maart—Juni
Jong-paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli
Jong-, na- en voorkleed (eclipse)	Juli—Augustus
Jong-, na- en voorkleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb.
Paarkleed	Decemb. 1931—Juni 1932
Paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Augustus
Na- en voorkleed (eclipse)	Augustus
Na- en voorkleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb.
Paarkleed	Decemb. 1932—Juni 1933
Paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Augustus
Na- en voorkleed (eclipse)	Augustus—Septemb.
Enz.	

Idem ♀.

Dons	Mei 1930
Donsrui	" "
Jongkleed	Juni—Augustus
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Octob.
Jong-paarkleed	Novemb. 1930—Juni 1931
Jong-paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Augustus
Jong-, na- en voorkleed (eclipse)	Augustus
Jong-, na- en voorkleedrui (gedeeltelijke)	Augustus—Decemb.
Paarkleed	Decemb. 1931—Juni 1932
Paarkleedrui (gedeeltelijke)	Juli—Augustus
Na- en voorkleed (eclipse)	Augustus
Na- en voorkleedrui (gedeeltelijke)	Augustus—Decemb.
Paarkleed	Decemb. 1932—Juni 1933
Enz.	

Larus argentatus (Pontopp.)

Dons	lente 1920
Donsrui	" "
Jongkleed	zomer
Jongkleedrui (gedeeltelijke)	herfst
1e Jong-voorkleed	winter 1920—1921
1e Jong-voorkleedrui (gedeeltelijke)	lente 1921
1e Jong-paarkleed	zomer
1e Jong-paarkleedrui (volledige)	herfst
2e Jong-voorkleed	winter 1921—1922
2e Jong-voorkleedrui (gedeeltelijke)	lente 1922
2e Jong-paarkleed	zomer
2e Jong-paarkleedrui (volledige)	herfst
3e Jong-voorkleed	winter 1922—1923

3e Jong-voorkleedrui (gedeeltelijke)	lente 1923
3e Jong-paarkleed	zomer „
3e Jong-paarkleedrui (volledige)	herfst „
Voorkleed (volwassen)	winter 1923—1924
Voorkleedrui (gedeeltelijke)	lente 1924
Paarkleed	zomer „
Paarkleedrui (volledige)	herfst „
Voorkleed	winter 1924—1925
Voorkleedrui	lente 1925
Enz.	

Lagopus mutus helveticus Thienemann.

Dons	April 1930
Donsrui	„ „
Jongkleed	Mei—Juli „
Jongkleedrui (volledig) ¹⁾	Augustus—Septemb. „
Voor(schut)kleed ²⁾	Septemb. „
Voor(schut)kleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb. „
Schutkleed (wit) ²⁾	Decemb. 1930—Maart 1931
Schutkleedrui (gedeeltelijke)	April 1931
Paarkleed	Mei—Juli „
Paarkleedrui (volledig)	Augustus—Septemb. „
Voor(schut)kleed	Septemb. „
Voor(schut)kleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb. „
Schutkleed (wit)	Decemb. 1931—Maart 1932
Schutkleedrui (gedeeltelijke)	April „
Paarkleed	Mei—Juli „
Enz.	

Lagopus mutus millaisi Hartert.

Dons	April 1930
Donsrui	„ „
Jongkleed	Mei—Juli „
Jongkleedrui (gedeeltelijke) ³⁾	Augustus—Septemb. „
Jong-voor(schut)kleed	October „
Jong-voor(schut)kleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb. „
Jong-schutkleed (wit)	Decemb. 1930—Maart 1931
Jong-schutkleedrui (gedeeltelijke)	Maart—Juni 1931
Jong-paarkleed ⁴⁾	Juni—Juli „
Jong-paarkleedrui (volledige)	Juli—Septemb. „
Voorschutkleed	October „
Voorschutkleedrui (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb. „

¹⁾ Naar O. MEYLAN, „Alauda”, 1932, p. 27.

²⁾ Het voor(schut)kleed” en het „schutkleed” komen overeen met het „voor(paar)kleed” van het meestendeel der vogels die jaarlijks twee gevederten dragen.

³⁾ Hier is eene verbetering van mijn fransch schrift, in „Alauda” waar ik de „Jongkleedrui” aanzien had als volledig gelijk bij *Lagopus mutus helveticus*.

⁴⁾ Het „jong” kenteeken is niet altijd onderscheidbaar.

Schutkleed (wit)	Decemb. 1931—Maart 1932
Schutkleedruï (gedeeltelijke)	Maart—Juni 1932
Paarkleed	Juni—Juli „
Paarkleedruï (volledige)	Juli—Septemb. „
Voorschutkleed	October „
Voorschutkleedruï (gedeeltelijke)	Septemb.—Decemb. „
Schutkleed (wit)	Decemb. 1932—Maart 1933
Schutkleedruï (gedeeltelijke)	Maart—Juni „
Paarkleed	Juni—Juli „
Enz.	

Bij sommige vogels heeft eene kleurverandering bij den paartijd plaats, zonder verwisseling of vernieuwing der pluimen. Dit bestatigt men, bijv. bij de spreeuw, *Sturnus vulgaris* L., de kneuter, *Carduelis cannabina* L., de geelgors, *Emberiza citrinella* L., enz., waar de grauwe of doffe toppen der baardjes der pluimen van zekere lichaamsdeelen afvallen om de hevig gekleurde onderdeelen der pluimen zichtbaar te maken. Deze verandering is geen rui en daar is hierboven geene rekening van gehouden. Men zou dit verschijnsel best „paarverkleuring” noemen.

In mijn fransch schrift bekende ik de studie der verschillende vederdrachten en vederverwisselingen zelf niet gedaan te hebben. Ik heb ze eenvoudig genomen uit het Engelsch „Practical Handbook of British Birds” door H. F. WITHERBY en medewerkers.

Ik maakte tevens een paar bemerkingen over dat uitmuntend werk. Daarin wordt de uitdrukking „First summer” gebruikt om het eerste paarkleed te beteekenen. Dat is niet letterlijk juist, daar de vogels in hunnen eersten zomer nog hun jongkleed dragen, en „First summer” van Practical Handbook eigenlijk hun tweede zomer is. Iedereen verstaat echter wel dat men het gevederte wil bedoelen van den eersten zomer na het jongkleed, doch uitdrukkingen gelijk M. MEYLAN voorstelt en ik hierboven vertaal, zijn zeker verkieslijker.

Van een anderen kant, dat onschatbaar werk had merkkelijk veel gewonnen in klaarheid en natuurlijkheid indien men de beschrijving der vogels begonnen had met het dons- en jongkleed, daarna de drachten van den onvolwassen leeftijd, om te eindigen met de gevederten van den volwassen, volmaakten vogel.